

Molnár Krisztina Rita

Ilyen kék virágok

Molnár Krisztina Rita

Ilyen kék virágok

Személyiségfejlesztő
írásgyakorlatok

Gráf Dóra rajzaival

ISBN 978-963-587-709-6

Megjelent a Tilos az Á Könyvek kiadásában 2024-ben.

www.tilosazakonyvek.hu

www.facebook.com/tilosazakonyvek

www.instagram.com/tilos_az_a_konyvek

Szöveg © Molnár Krisztina Rita, 2024

Versek © Szerzők és jogutódok, 2024

Illusztráció © Gráf Dóra, 2024

Egyéb képek © Alkotók és gyűjtemények, 2024

Kiadás © Pagony Kiadó Kft., 2024

Felelős kiadó: Demény Eszter és Ürögdi András

Felelős szerkesztő: Kovács Eszter

Műszaki szerkesztő: Pais Andrea

Könyvterv és borító: Gráf Dóra

Produkción munkák: Wunderlich Production Kft.

Produkción vezető: Mészáros Gabriella

Nyomás, kötés: Central Dabasi Nyomda Zrt.

Felelős vezető: Balizs Attila vezérigazgató

www.dabasinomda.hu

Az írásgyakorlatokról

Ezek az írásgyakorlatok elsősorban nem abból a célból jöttek létre, hogy az írás mesterségét, a költői formákat, a prózaszöveg sajátosságait vagy a narrációs lehetőségeket tanítsák meg azoknak, akik elvégzik a gyakorlatokat. Ennek a könyvnek a megírásakor inkább az volt az elképzelésem, hogy aki elolvassa és közben kedvet kap a gyakorlatok elvégzéséhez, végül jobban érezze magát valamivel a bőrén, mint előtte. Hogy értem ezt?

Először is a könyv írásgyakorlatainak origója többnyire egy érdekes műalkotás, néha egy-egy természeti jelenség. Egy elgondolkodtató festmény vagy graffiti, egy szokatlan film, egy talán jól ismert vagy soha nem olvasott vers. A műalkotásokkal megismerkedni – az első fontos lépés az önmegismerő alkotás útján. Aztán belőlük kiindulva, segítségükkel már megtéve egy gondolatkört, elmerülve egy hangulatban – de saját belső nyomvonalunkon tovább haladva – létrehozhatjuk a saját szövegeinket.

A gyakorlatok megírása nem tesz íróvá – de még az is megtörténhet, hogy hozzásegít az írásban való tehetség felismeréséhez. Szándékom ezekkel a játéknak, komolyabb elmerülésnek is tekinthető íráskísérletekkel mégis inkább az volt, hogy aki szeretne, felfedezhessen magában valamit,

aminek addig nem volt tudatában. Mert nem találta meg a szavakat, csak a gyomrában a feszítő érzést, vagy a tor-kában a gombócot, amit valami bizonytalan és ismeretlen gondolat vagy szorongás okozott.

Az írások, amik létrejönnek, lehet, hogy csak nekünk lesznek fontosak, de az is lehet, hogy végül megmutatjuk másoknak, és nekik éppen ezeknek a soroknak az olvasása segít majd valamit megérteni önmagukról vagy a világról. A különböző művészeti ágak alkotásai nem csak akkor tudnak egy-egy bennünket nyugtalanító érzést, alig körvonalazható fájdalmat oldani, enyhíteni vagy érthetővé tenni, ha befogadóik vagyunk. Hanem akkor is, ha valamelyik ágot aktívan műveljük. Például írunk.

Hogy nem kész művész, az senkit ne bátortalanítson el. Énekelni sem csak operaénekesek vagy rocksztárok énekelnek, nem igaz?

Ebben a könyvben olyan gyakorlatokat találhatunk, melyekkel az volt a szándékom, hogy az írás révén

- megtaláljuk a szavakat,
- feltűnjenek részletek,
- eltűnjenek a kérdőjelek,
- megtaláljuk a történetet,
- megértsük, miért,
- rájövünk, hogyan,
- lássuk, mi volt, mi van,
- végre ne tartsuk magunkban, ami eddig nem talált utat kifelé.

Vagyis az, hogy jól, de legalábbis jobban legyünk.

A felsorolást a *Jól lenni* írókurzusok plakátjáról kölcsönöztem, és ebből már az is kiderül, hogy a gyakorlatokat már jó páran elvégezték, és örömmel mondhatom, hogy kiállták az elvégezhetőség próbáját. Pedig a kurzusok résztvevői közt voltak kisebb és nagyobb kamaszok éppúgy, mint fiatalabb vagy idősebb felnőttek is.

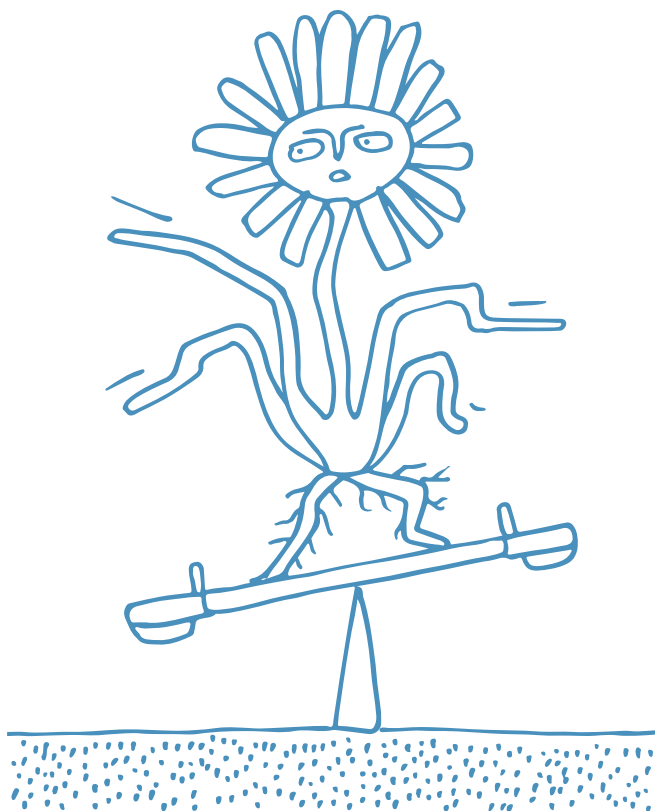
Ezeknek a kreatív íróműhelyeknek legfőbb tétje tehát az volt, hogy jobban legyünk valamivel, mint azelőtt, hogy belevágtunk az írás kalandjába. Hogy a gyakorlatok során közelebb kerüljünk önmagunkhoz, az önmegismeréshez, ha lehet, minél távolabbról közeledve saját személyiségünkhöz.

Hiszek benne, hogy minél több az áttét, azaz nagyobb a távolság személyünk, konkrét fájdalmaink, szorongásaink, kérdéseink és az írásgyakorlatok között, annál valószínűbb, hogy ebből a távolabbi perspektívából tisztábban látunk majd a bennünket emésztő vagy számunkra nehezen megformálható kérdésekben is. Éppen úgy, ahogy egy tájat is másképp, szélesebb látószögben látunk, ha messzebről tekintünk rá.

Ha vannak barátaink, akik szintén kedvet kapnak a szövegek megírásához, az további érdekes tapasztalatokkal szolgálhat – hiszen egészen meglepő, hányféle írás keletkezik egy közös pontból kiindulva. Ahogy a valóságban is gyakran megесik, hogy ugyanabból az origóból különböző célpontokba érkezünk.

A könyv használata során mindeközben természetesen óhatatlanul megtanulhatunk ezt-azt az írás mesterségéről

is, de a legfontosabb mégis az, hogy jussunk közelebb önmagunkhoz, hogy találjunk egyensúlyt – amiből majd újra kibillenhetünk –, hogy aztán megint jobban érezhessük magunkat a bőrünkben.

Világkalács, avagy teremtsünk mítoszt!

*„Öletlen ölben ringani jó volt,
Én voltam a föld, én voltam a mennybolt,
Alakom száz volt, dallamom egy volt...”*

(Részlet Lesznai Anna *Gyerekrejtvény* című verséből)

Megmagyarázni a világot

Az iskolában előbb-utóbb mindannyiunknak meg kell tanulnia, hogy mi is az a mítosz. Ezek a meghatározások általában úgy foglalják össze a mítosz szó jelentését, hogy minden mitológiai történet arra keres és ad magyarázatot, hogy hogyan lett a világ vagy akár egy kisebb földrajzi terület – például a földdarab, az ország, ahol élünk, egy tó, egy hegy, egy szurdok. Vagy hogyan keletkezik egy-egy természeti jelenség – a vihar, a szél, az égitestek. Hogyan jöttek létre az állatok, hogyan született az ember. Röviden: hogyan kerültünk ide, és hogyan keletkezett a hely, ahova kerültünk?

De világmagyarázatokkal nem az iskolában találkozunk először. Jóval korábban, nagyjából akkor, amikor beszélni kezdünk, és lassan ráeszmélünk a bennünket körülvevő világra. Először a szüleinkre, aztán saját magunkra. Az orrunkra, a nagylábujjunkra. Aztán a napszakokra, a közvetlen környezetünkben lévő tárgyakra és élőlényekre. Egy feketerigóra az ablak előtti faágon. Egy hóphehelyre, amelyik a kesztyűnkre hullott. Aztán tovább szélesedik a látókörünk, felfedezzük az égboltot, a napot, a holdat és a csillagokat. A kertet vagy a parkot, ahová sétálni visznek bennünket. Ebben az életkorban persze még nem tudunk szép összefüggő magyarázatot adni mindezek keletkezésére, de homályos képzetek és összefüggések kezdenek már kialakulni bennünk. Később lesznek történeteink is, gyakran mesések vagy józan ésszel nézve irracionálisak – melyeket legtöbbször elfelejtünk, mire valódi magyarázataink lesznek a dolgok létrejöttére. De itt, vagyis az információk hiányában rejlik a mítosz nyitja. Ezeket a tudásbeli üreget már kisgyerekként is megpróbáljuk kitölteni. Nem véletlen, hogy a „Miért?” az egyik legelső kérdés, amit gyerekkorunkban megfogalmazunk. Válaszaikkal sokszor a szüleink is segítenek a „magánmítoszok” kialakításában. – *Miért bújt el a nap? – Mert nem etted meg a levest!* Máris kapcsolat keletkezett a világ és közöttünk. Az időjárás és a kedvünk közti összefüggés felismeréséhez még külső segítségre sincs szükségünk. Egy kisgyerek számára magától értetődő, hogy minden bizonnyal azért esik az eső, mert neki éppen rosszkedve van. Ebből a két példából is kiderül,

hogy a mítosz egyik legfontosabb eleme, hogy a látható és a láthatatlan tartományaiban is otthonosan mozog, a magyarázatot nem a ráció elve működteti.

Az ember azonban nem csupán gyerekkorában gyárt világmagyarázatokat. A bolygó minden kultúrája rendelkezik mítoszokkal a görögöktől az aztékokig, a vikingektől a tamilokig, a számiktól a magyarokig.

Az ősi teremtésmítoszok kora már lejárt, de számos újkori mítoszteremtőt találunk a szépirodalomban is. Hoffmann *Az arany virágcserep* című kisregénye éppen úgy a világ működésére ad magyarázatot, mint *A Gyűrűk Ura*.

„Virágokat és gyümölcsöket szóró misztikus vulkán”

„A vágy, amely a művészethez vitt, tulajdonképpen egy »mentési« vágy volt. A fák aranyát, a tulipán vonalait, az érzések testét akartam megmenteni a haláltól, az elmúlástól.”

(Lesznai Anna: *Naplójegyzet 1920.*)

„ott van szépség, ahol az egyéniség úgy kiépült, hogy elfoglalja helyét a mindenség szőnyegében.”

(Lesznai Anna: *Naplójegyzet 1921.*)

Most pedig ismerkedjünk meg egy ma talán kevésbé jól ismert, de erős gravitációs térrel rendelkező alkotóval, akit Balázs Béla ezzel a képpel jellemezett: „Virágokat és gyümölcsöket szóró misztikus vulkán”.

Egy másik kortársa, Gráber Margit festőművész pedig egyszerűen azt mondta róla: „búbos kemence”. Érdekes, hogy mindkét metaforában jelen van a tűz. A „vulkán” képében robbanó, világformáló elemi erővel, a másikban, a „kemence” megidézett látványában barátságos, kenyér-adó, hozzábújásra hívó meleggel.

Lesznai Anna (1885–1966) volt az az író és iparművész, akit művésztársai így jellemeztek. Erős, sokoldalú tehetségét folyamatosan alkotómunkával töltő, emancipált nő volt, egy igazán eredeti gondolkodó.

Lesznai Anna egyik hímzéstervéhez készül majd az első írásgyakorlat szövege, előbb azonban érdemes egy kicsit közelebbről megismerkednünk a világgal, amit teremtett. Növényekkel és virágokkal gazdagon hímzett, kényes gonddal összeállított színvilágú gobelinmunkáinak, rajzainak és festményeinek, a saját mesekönyvéhez és verseihez készült illusztrációinak világa nem gyökér nélküli.

Két hatalmas kötetbe rendezett, több mint ezeroldalas önéletrajzi regényének sem véletlenül adta a *Kezdetben volt a kert* címet. A személyes emlékezésen kívül kortörténeti dokumentumnak is jelentős munkából kiderül, hogy Lesznai Anna számára egy életre meghatározó helyszín volt az Alsókörtvélyesen (ma: Nižný Hrušov, Szlovákia) található családi birtok. Itt tanult meg hímezni a környékbeli és a mezőkövesdi parasztasszonyoktól. Műveinek burjánzó gyümölcs- és virágmotívumait alapvetően a matyó hímzés sűrűsége ihlette, de nagyon izgalmas megfigyelni, hogy hímzéseinek színvilágát már egyáltalán nem a népi hímzések tiszta színei jellemzik, színválasztásai árnyaltabbak, összetettebbek, elrugaszkodnak bármiféle tradíciótól. Később budapesti, müncheni és párizsi iparművészeti iskolákban tanult. Textilterveire és más alkotásaira azonban nem csupán a népművészeti motívumok és az iskoláiban megismert modern művészeti irányzatok hatottak. Lesznai Annát mindezekon kívül leginkább a biztonságot jelentő kert, a természet gazdag növényvilága inspirálta.

A bőség, az áradás jellemzi képeit és festményeit is, mint ha egész életében ezt az elveszett paradicsomot, a védett teret, a kertet akarta volna újra és újra megteremtteni. Ebben a varázslatos kertben nem csupán gyerekkorát töltötte, de fiatal felnőttkorának is meghatározó helyszíne volt. Barátai, a *Nyugat* folyóirat köréhez tartozó írók és költők is gyakran időztek a körtvélyesi birtokon Lesznai Anna meghívására, akit művésztársi és gondoskodó háziasszonyi szerepében egyformán szerettek. Szellemi környezete, a 20. század

elejének kiváló művészei – akik között éppúgy megtaláljuk Ady Endrét és Kaffka Margitot, akárcsak Bartók Bélát és Kodály Zoltánt – legalább akkora hatást gyakoroltak művészi gondolkodására, mint a szecesszió és a képzőművészet avantgárd törekvései. Ennek nyomát néhány könyvborító is őrzi, amit például Balázs Béla vagy Ady Endre egy-egy kötetéhez tervezett. De az a hímszett párna is közismert, amit Adynak készített ajándékba.

Hímzéseinek és írásainak témái hasonlóak: a kert, a gyümölcsök, a virágok. Izgalmas kérdés, és érdemes elgondolkodni azon is, hogy a nők többsége számára évszázadokig a tűvel „írás”, azaz a hímzés volt az alkotó energiák gyakorlatának tere, kreativitásukat ebben a „házas” és anonim, hírnevet nem hozó tevékenységben élhették meg. Ráadásul a népi hímzések előírt mintái egyfajta uniformizált, egyéniségre nem jellemző formanyelven ábrázoltak valamit a világról. A hímzéseken megjelenő motívumok ugyanis – növények, madarak – nem csupán a szépséget szolgálták. Még a geometrikus minták is jelentéssel bíró, szimbolikus üzeneteket közvetítettek. Ha úgy tetszik, egyfajta nyelvet, és egy ezen a nyelven elmondott szöveget hoztak létre a tűvel írt minták.

Lesznai Anna művészete talán éppen azért lett izgalmas, mert egyszerre kapcsolódott a hagyományos női szerepek által kínált és a modern, önálló nő alkotói útjaihoz.

Életét többször átrendezte a 20. század történelme. A második világháború után másodszor és véglegesen emigrációra kényszerült. Egyszer már el kellett hagynia a körtvélyesi

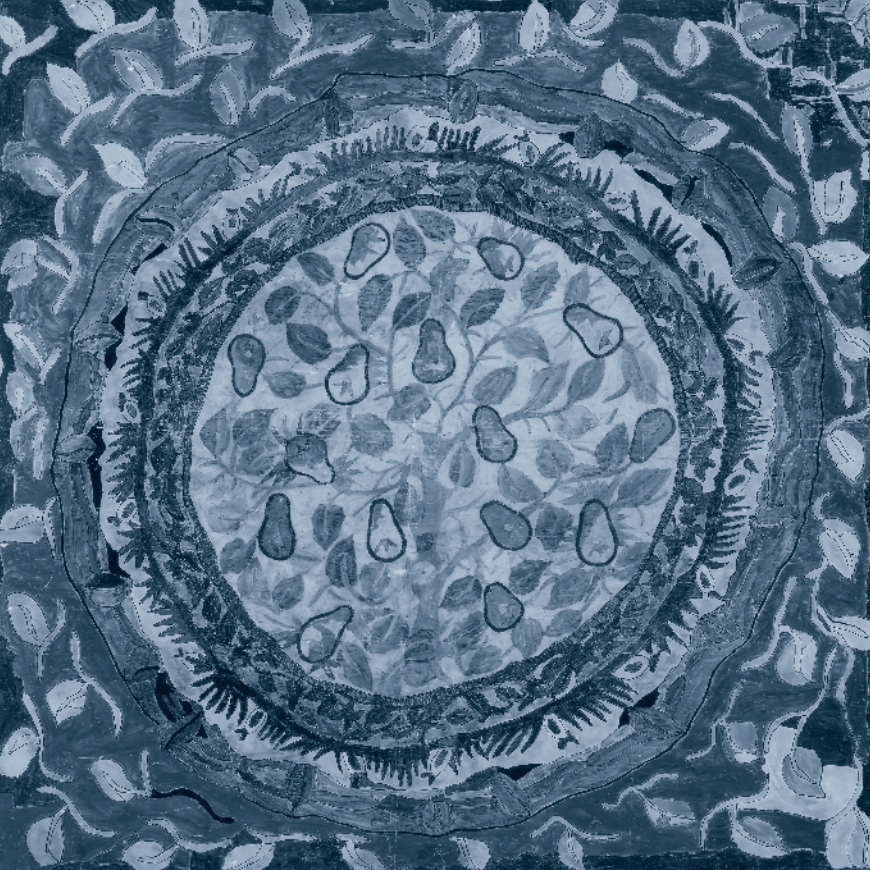
birtokot, az első világháború után kilenc évet töltött Bécsben. 1939-ben aztán Amerikában telepedett le, ahol hátralévő életét töltötte. De haláláig őrizte, képzőművészeti és szépirodalmi munkáiban megjelenítette az elveszett, fizikailag elérhetetlen távolba került, de benne mindig kerek egészként megmaradt, körtvélyesi édent.

Morzsaí az eltörött világkalácsnak

*„Tér nincs köztetek s köztem: világ gyümölcsei dolgok
Tér nincs viszony nincs, csak boldog egymáshozérés.”*

(Lesznai Anna: *Dolgok öröme* című, 1918-ban írt versének részlete)

- ▶ Először is jegyezzük fel magunknak azokat a szavakat, amik a „kalács” szóról eszünkbe jutnak! Hasonlít ez az asszociációs játékhoz, ahol fontos, hogy ne gondolkodjunk sokat, írjuk le azt a néhány szót, ami a jelentése, emlékeink vagy akár a szó hangzása alapján felötlik bennünk.
- ▶ Ha ezzel megvagyunk, nézzük meg alaposan Lesznai Anna *Körtefa* című, 1918-ban készült hímezstervét! Figyeljük meg a jellemző formákat és színeket! Próbáljuk meghúzni képzeletben a körtefa és környezete közti határvonalat!

↑ Lesznai Anna: *Körtefa*

Érdekes, hogy a több nép mítoszrendszerében is megjelenő életfát eszünkbe juttató központi körtefa és környezete szinte egymásba érnek. A központi motívumok – a fa ágai, levelei, a gyümölcsök – és a színek kívül megismétlődnek.

Mintha a körtefát körülvevő koncentrikus körök a világot és a fát nem választanák el egészen egymástól. Mit jelenthet ez?

A kép mérete 70×68 cm – bevallom, engem meglepett a nagysága. Amit még érdemes róla tudni, hogy jelenleg a pécsi Janus Pannonius Múzeum őrzi. Az viszont már az írásgyakorlat szempontjából fontos információ, hogy Lesznai Anna életmű-kiállításának ez a *Körtefa* című kép szerepelt a meghívóján. Nem véletlenül: a több munkáján is megjelenő körtefa motívuma különösen fontos volt számára, az erő, a szívósság, az állhatatosság szimbólumaként tekintett rá. A fenti kiállítás címe pedig ez a tőle származó idézet volt: „*Morzsaí az eltörött világkalácsnak*”.

Az allegorikus kifejezést – magyarázat nélkül – emlékezéseinek egyik feljegyzésében olvashatjuk: „*Morzsaít szedegetem az eltörött világkalácsnak...*” Jó is, hogy a kép nincs bővebben kifejtve, éppen ettől válik izgalmassá, amire felkapjuk a fejünket, rezonálunk vele, értjük, sejtjük a jelentését magyarázat nélkül is.

Azt azonban nem lehet nem észrevenni, hogy „az eltörött világkalács” mögötti életérzés és alap gondolat menyire közeli rokonságban áll Ady Endre *Kocsi-út az éjszakában* című versének legfontosabb üzenetével, azzal, hogy „*Minden Egész eltörött*”.

Ady Endre: Kocsi-út az éjszakában

*Milyen csonka ma a Hold,
Az éj milyen sivatag, néma,
Milyen szomorú vagyok én ma,
Milyen csonka ma a Hold.*

*Minden Egész eltörött,
Minden láng csak részekben lobban,
Minden szerelem darabokban,
Minden Egész eltörött.*

*Fut velem egy rossz szekér,
Utána mintha jajszó szállna,
Félig mély csönd és félig lárma,
Fut velem egy rossz szekér.*

(1909)

► Mindezek után pedig elérkeztünk odáig, hogy megteremtsük saját világmagyarázatunkat, magánmítoszunkat Lesznai Anna *Körtefa* című képének és „*az eltörött világkalács*” képének segítségével.

Ehhez nem kell mást tennünk, mint válaszolnunk az alábbi kérdéssorra. A kérdések sorrendjét érdemes betartani, de minden kérdésre próbáljunk minél körültekintőbb, akár több mondatból álló, a részleteket minél alaposabban kifejtő választ adni. Minél részletesebben, konkrét és

elképzelt tényekkel fejtjük ki a feleleteket, annál valószínűbb, annál hitelesebb és hihető lesz a történetünk a világalácsról.

Az egyes kérdésekre adott válaszainkat ne tördeljünk szét, vagyis vigyázzunk, hogy ne váljanak egyszerű felsorolássá. Próbáljuk a feleleteket összekapcsolni egymással, hogy végül valódi történet kerekedjen belőle.

Még egy javaslat: ha kedvünk támad, bizonyos idő eltelte után újra megválaszolhatjuk a kérdéseket. Tapasztalatom szerint mindig új és új válaszok – azaz újabb világmagyarázat – születik meg bennünk. Ez valószínűleg függ attól, hogy éppen milyen kedvünk van, milyen élethelyzetben vagyunk, de befolyásolhatja még az is, hogy odakint esik az eső vagy ragyog a nap.

Kérdések a mítosz megírásához:

Ki sütötte a világalácsot?

Mikor?

Kinek?

Miért?

Hogyan?

Mi mindent süttött bele?

Hogyan tört össze a világalács?

Mi történt azután?

Mit tett, tett-e ekkor valamit, aki sütötte?

Mi lesz a morzsáival?